

Петро Кравчук

БАКЛАЖ

Петро Кравчук

БАКЛАН

ОПОВІДАННЯ

• Для дошкільного віку

Художник
ВОЛОДИМИР ЧАПЛЯ

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1982

Невеличке рибальське суденце — сейнер, ловило рибу скумбрію у теплих водах Атлантичного океану. Стояв штиль, тиха безвітряна погода. Поверхня океану ледь напиналася прозорою гладенькою плівкою. Крізь неї вода просвічувалася глибоко-глибоко, проте не до дна, бо глибина тут сягала п'яти тисяч метрів, а це стільки, що й подумати страшно. А біля поверхні все поставало перед очима, мов у акваріумі. Ось повільно пропливла черепаха, майнув, поспішаючи, дельфін, а онде косячок скумбрії, відбившись од більшого гурту, роззирається у пошуках їжі.

Сонце смалило нещадно. Капітан заборонив рибалкам роздягатися — пекуче проміння може накоїти лиха. У шортах, тоненьких тенісках і панамех рибалки ладнали невід й опускали його за борт. На риболовних сейнерах невід особливий. Скинуть один його край у воду поблизу косяка, а сейнер тим часом робить півколо, щоб краї невода зімкнулися, а всередину потрапляє скумбрія, мов у велику, плетену з міцних моту-

зочків корзину — кошіль. Аж кипить у тій корзині, стільки там риби.

Усе йшло гаразд, доки не повадилася шкодити рибалкам велика тигрова акула. Так називається вона тому, що шкіра у неї смугаста, як у тигра. Досі ніхто не заважав ловити рибу: дельфіни зацікавлено поглядали на невід і обходили його. Якось у сіті запливла велетенська морська черепаха, підняли її на палубу, роздивлялися — черепаха розважала рибалок півдня, потім відпустили її на волю...

Цього ж лиха, з акулою, позбутися ніяк не могли. Підтягнуть невід до борту, а вона тут як тут. Гострими, як ніж, зубами розріже кошіль, пащеку розкриє, і скумбрія сама їй до рота стрибає. Що не подужає з'їсти акула — пливе крізь порвану сіть в океан.

Зажурилися рибалки...

— Треба від неї втекти, — сказав хтось упівголоса, ніби боявся, що розбійниця почує.

— Втекти можна, але ж і від скумбрії втечеш.

— То що ж робити?

І задумалися, ремонтуючи сіть. Сейнер стояв з вимкненим двигуном. Цього разу акула пошматувала невід у кількох місцях, і рибалки морочилися з ним понад годину. Ненажера тим часом уже зголодніла, мабуть, бо вигулькнула звідкілясь й почала кружеляти навколо сейнера.

— А я зловлю її, — мовив раптом шеф-кухар Бараболя, прозваний так за товстий короткий ніс або, скоріш, тому, що кожного дня йому доводилося обирати картоплю, варити флотський борщ і макарони, а не рибу ловити, як це робили інші.

Тієї хвилини Бараболя полишив плиту і, мов заворожений, ходив від борту до борту, спостерігав за смугастим лихом.

Усі засміялися.

— Дивись, щоб вона тебе не зловила, горе-рибалку. Зі сковорідки краще лови.

— А зловлю, кажу вам, — образився Бараболя і, не чекаючи, доки його знову піднімуть на сміх, зник за дверима корабельної кухні — камбуза, звідки вже несло смаленим.

Та незабаром він з'явився на палубі з дебелим гаком, на який чіпляють туші в морозильнику, і шматком м'яса кілограмів на п'ять:

— Вона, ненажера, любить це діло... Не доведи лиха година, коли в тебе руку поранено, опинитися в воді. За десять миль почує і примчить,— бурчав під ніс шеф-кухар, лаштуючи до гака тонкий сталевий трос.

Другий кінець троса Бараболя заходився чіпляти до підйомного механізму на палубі. Тут кухарю допомогли й рибалки, і ніхто вже не сміявся. Закинули принаду з гаком і тихенько відступили, щоб не сполохати чудиська.

Проте акула, як і всі її родичі, була не з лякливих. Ось вона нахабно й рішуче кинулась до принади (у прозорій воді все прекрасно було видно) і проковтнула її. Трос одразу ж туго напнувся й задзвенів, мов струна. Його водило увсебіч, смикало й не відпускало.

— Є! — вигукнув Бараболя. І всі кинулися тягнути ненажеру.

Акула сколотила воду до білого шумовиння. Вона опиралася всім тілом. Вигинала хвіст, намагаючись віднайти хоча б якусь шпаринку на борту, щоб зачепитися за неї, та все марно. Здерла тільки фарбу своєю жорсткою, мов наждак, шкірою.

— Ну, Бараболя, ас!..— збуджено загомоніли рибалки.— Усім носа втер.

Ненажера лежала на палубі, люто дивилася на людей, але зашкодити їм уже не могла. Втім, підступитися до неї годі було. Вона змахувала хвостом, ніби косою. Цілила по ногах, загрозливо клацала щелепами. Діжечка з-під солони, що стояла поблизу, раптом опинилася на її зубах і луснула, мов горіх.

— Заждіть! — гукнув шеф-кухар.— А оцього вона не любить.— І линув у зубату пащеку відерце прісної води.

Акула враз зів'яла й затихла.

— От тобі й Ба-ра-бо-ля...— протяг котрийсь із новачків. Він не знав або ж забув, що мешканці моря страшенно бояться прісної води, такої, наприклад, як із криниці чи з кра-на, і жити в ній не можуть.

— Не Бараболя, а Микола Васильович,— поправив новачка літній майстер лову і значуще підняв угору вказівний палець. — Король екватора!

А ввечері «королю екватора» дотепні рибалки почепили на шию намисто з гачкуватих акул'ячих зубів.

Погода в тому районі океану, де зупинився на промисел рибальський траулер «Удачливий» трималася тепла, хоча й свіжа. Невпинно дули вітри і при ясних зорях вночі, і вдень при яскравому сонці, що, здається, виринало просто з води.

Вітер збивав високу хвилю, зривав з її гребеня дрібну росу, яка вигравала проти сонця райдугою. Куди не повернеш голову — безмежна, гола розхвильована рівнина. Лише над самотнім рибальським судном кружляють і кружляють альбатроси, горді морські птахи.

Після багатих на улов, напружених днів на судні настало затишшя. Риба кудись щезла — пішла, мабуть, в інші води. На чистій, хоч скатертиною застеляй, видраєній мокрим неводом, висушеній сонцем палубі життя завмерло. Трал, рибальська снасть, уже з годину за бортом. Тепер його не поспішають вибирати, хай довше побуде у воді, може, щось і влізе в нього.

Полагодивши сіті та інше причандалля, рибалки займаються хто чим. Кремезний, засмаглий до чорноти матрос Галка роздивляється низку дрібної скумбрії, що, насилена на тонкий капроновий шнур, в'ялиться у затінку.

— Господарство перевіряєш? — із гуркотливого машинного відділення вибрався нагору моторист.

— Хтось лазив без дозволу... — із вдаваним занепокоєнням хитнув головою Галка. — Пропала тридцять восьма і сто тридцять шоста рибина.

— Ти що ж, кожну позначив?

— Аякже...

— Не інакше, Баклан поцупив, — жартують матроси рибофабрики, котрі теж вийшли з свого приміщення, збилися в гурт неподалік.

Звідти лунає веселий сміх, збуджене гарчання собаки й тоненьке: «Гав! Гав!..» Судновий улюбленець, молодий пес Баклан темною грудкою наскакував на альбатроса.

— Ату його, ату! — піддражнювали рибалки. — Чужий!

— Так його, так!

Альбатрос завітав у гості, коли останній раз піднімали трал, — заплутався ногою в сіті. Тепер він безпорадно підстрибував, та злетіти не міг, довгі крила чіпляли палубу. Злітав альбатрос, як і більшість морських птахів, з водної поверхні. Швидко перебирав перетинчатими лапами по воді, розганявся, відштовхувався од неї — летів.

Баклан не міг зрозуміти, що воно за істота, цей альбатрос, бо досі мав справу лише з людьми. За все своє життя він знав тільки оцих рибалок, воду, що вдень і вночі шуміла внизу, корабельні палуби і закапелки, до яких, правда, йому не всюди був доступ. Землі пес не пам'ятав. Його взяли на борт малим цуценям, яке вміщалося на долоні. Купив собаку на південному базарі в Миколаєві матрос Галка. У тому місті «Удачливый» стояв на ремонті деякий час і звідти вийшов на промисел.

Дали собаці ім'я найпоширенішого морського птаха, такий був жвавий та меткий і кольором хутра подібний до нього. Незабаром на дверях каюти, де жив Галка, під табличкою «Два матроси першого класу» рибалки-жартівники дописали: «...і один Баклан».

Господар судна, боцман Іван Петрович, тієї таблички не помічав, усміхаючись, проходив мимо. Хоча мав підстави і гніватись на собаку. Якось, нагнувшись, хотів погладити,

а він так ухопив за білу формену теніску, що на животі клопоть повис. Петрович лише посміявся з тієї войовничості і жартома легенько шльопнув Баклана по спині, проте молодий пес сприйняв це як серйозну образу і надовго запам'ятав.

З того часу хоч би де зустрів Івана Петровича, висловлював йому своє обурення: «Гав!.. Гав!»

Коли Баклан підріс, змайстрували йому розкішну будувати в затишному місці на кормовій палубі. Скоро він уже не поміщався в ній, голова стирчала назовні. Так і спав собі, не зважаючи на гуркіт важких барабанів, на які змотуються сталеві троси — ваєри, що тягнуть сіті. Ото тільки вухом поведе й розплющить одне око, коли заскрегочуть над ним гальма.

З собакою охоче гралися, пригощали, і він нікого не боявся. Відганяли — не йшов, дивився в вічі. Бувало, замахувалися — не тікав, здіймав страшенний галас, а рибалки жартома ще й піддражнювали, як оце на альбатроса: «Чужий, чужий... ату його!»

— Він у вас розбалуваний і невихований, — докоряв рибалкам боцман Іван Петрович. — На березі й кістки самотійно не роздобуде.

— Захоче їсти, знайде, — запевняв матрос Галка, котрий найбільше вовтузився з собакою, намагався дресировати, бігав з ним по коридорах та палубах. — Мій пес... Це я його придбав. Він мене любить і слухається. — Не раз повторював.

Дні йшли за днями. Склалися в довгі місяці. Баклан пройшов уже перші класи нелегкої морської школи. Звик до шторму і спеки. Дізнався, що окунь колеться, а краб та лангуст — що гірше — можуть вчепитися клешнею за вухо або за хвіст... Акула — небезпечний звір, і підходити близько не слід, якщо її, випадком, зловили й витягли на палубу. А ще він зрозумів: собаче життя прекрасне, коли тебе люблять. А втім — іншого він не знав.

Настав час, і «Удачливий» завершив промисел, рушив додому, у далеке північне місто Мурманськ. Траулер низько сидів у воді, його складські приміщення, трюми вщерть заповнилися рибою. На Батьківщині всюди тепер білили сніги, особливо на півночі, а тут, за екватором, панувало вічне літо.

Рибалки ще купалися у відкритому басейні, обливали зі шланга собаку, щоб не потерпав од спеки.

А через кілька тижнів зробилося холодно. Що ближче додому, тим небо суворішало, сонце з'являлося ненадовго, поки геть щезло, поступилося сутінкам. З-за борту летіли крижані бризки. А потім палубу таки застелила біла пухка холодна скатертина. Баклан не міг зрозуміти, звідки вона взялася. Дряпав її, намагався розірвати на шматки своїми широкими лапами, прибрати геть, та їй нічого не робилося. Тоді він злякався і запросився до людей у внутрішні приміщення: він не знав, що це таке — сніг.

Та найбільш його не приваблювали постійна темрява й холод, що були тепер завжди і всюди на палубі... Проте, коли судно закінчило плавання, пес невимовно зрадів, доставшись берега.

У порту Баклан гасав у снігах поміж складами, купами дерев'яних бочок для оселедців і чекав: коли ж то настане день. Він звик, що там, у теплому океані, після ночі неодмінно сходило сонце. Але тут творилося незрозуміле: світало й не розвиднялося. Баклан запитально позирав угору, та крім блискучих цяток, густо розсипаних на чорному тлі, нічого не бачив. Від кожної цятки-зорі тягнувся довгий промінчик, колов Баклана в ніс, лоскотав ніздрі, але не грів, як те велике гаряче і ласкаве світило, що сповивало його щодня.

Сонце в цих краях не з'являлося вже третій місяць, стояла полярна ніч. Та одного разу її розрізали яскраві гнучкі спалахи, що мінилися холодними барвами, переливалися над головою, сухо потріскували й ніби опускалися нижче й нижче. Це було північне сяйво.

Баклану видалось — воно хоче спопелити його тріскучим вогнем, тому дременував од нього, забився під брезент, що обтягував цілу купу ящиків з картону. Вони знайомо пахли, як там, на траулері, де пакували рибу. Тут він заспокоївся й заснув, а коли вибрався звідти, темрява видалась йому ще густішою. Із затоки так само пахло рибою, дзеленьчали якірні ланцюги. Біля причалів погойдувалися океанські теплоходи, а траулера, котрий півроку слугував Бакланові за дім, на звичному місці не було.

Пес побіг уздовж причалу, принохуючись до чужих трапів, перекинутих з землі на борт, але своєї домівки не знайшов. За теплоходами, що стояли під берегом, сяяли вогнями серед затоки й інші. Між ними й Бакланом пролягла широка смуга води.

Знесилившись у пошуках, пес зупинився на самому краєчку суші, над чорною прірвою, і тоскно завив: унизу плюскотіла вода, розмивала блискучі доріжки від вогнів, які стелилися здалеку. Може, саме там, серед них, були люди, котрі оберігали його колись і турбувалися про нього. А без цих людей жити він не міг.

Дві доби Баклан нічого не їв. Спробував лизати намерзлий на стежці лід — він пахнув камбузом, здалося навіть, що стежкою пройшов нещодавно матрос Галка. Тоді пес хрипко, бо голос у нього змінився, заскавчав, кличучи на допомогу. За кілька днів він знесилів і простудився.

Баклан уже нічого не шукав, усередині нестерпно пекло. Тепер він, здається, умів тільки дрижати. Кудлата темна шерсть у собаки покрилась памороззю, спина згорбилась, очі лихоманково блищали.

— ...Ах ти ж, бідолаха, геть охляв! — Почув він раптом над собою знайомий голос.

Це було так несподівано, що Баклан аж розгубився. Він силкувався відповісти бадьоро й радісно, але з його горла виривались жалісливі, не собачі зойки.

— Та ти захворів? Ото біда...

Над ним стояв боцман Іван Петрович, у теплому кошуку, шапці-вушанці, грубих черевиках. Білої форменої теніски, яку пес так необачно колись розідрав, не видно було. Він би геть не пізнав Івана Петровича, якби не цей знайомий голос. І хоч Баклан ображався колись на боцмана, та вмить забув про те і притулився до його ніг.

— Ех, неборака... Ну, підем, підем зі мною.— Голос той жалів і співчував.

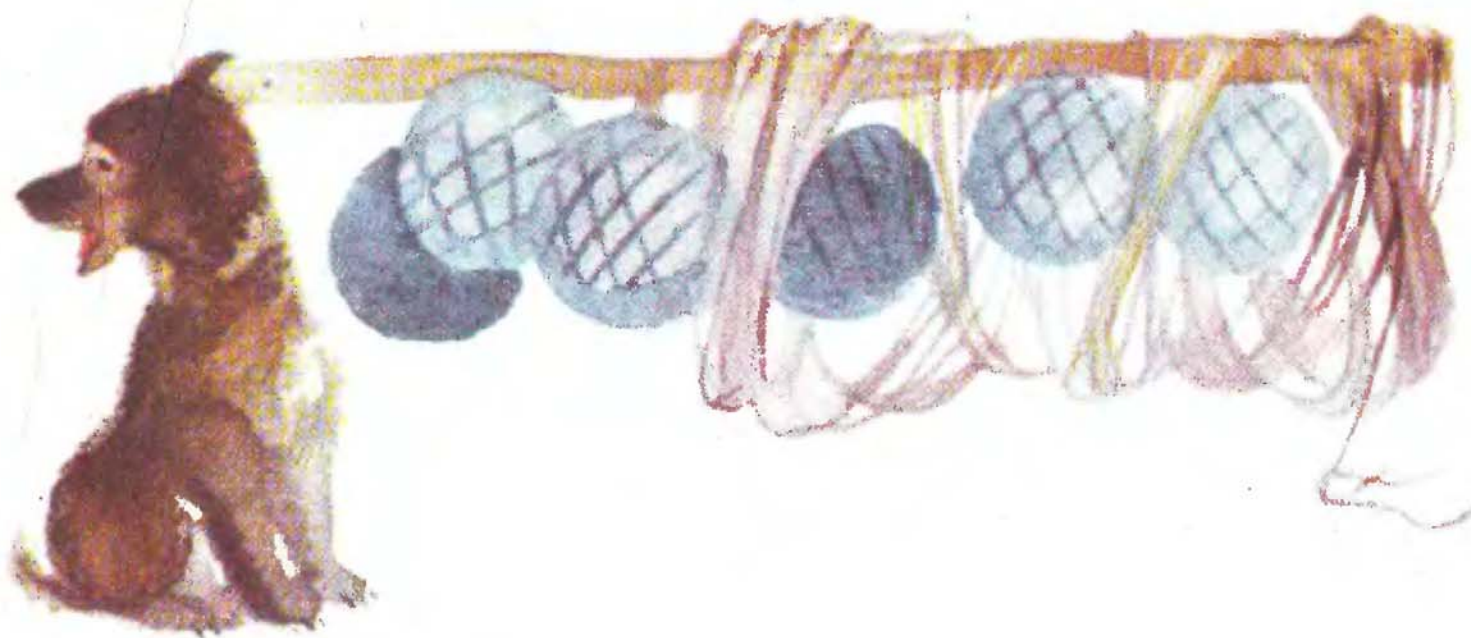
Петрович саме повертався на «Удачливый». Він і раніше навідувався на судно, але собаку стрів лише тепер. А сталося ось що. Траулер протягом першої ж доби розвантажився, його відтягли од причалу на середину затоки, щоб не заважав

іншим. Рибалки скупили за домівкою, зійшли на берег. З ними і матрос Галка. Про Баклана він забув, і той загубився в темряві серед складських приміщень, бочок та ящиків, укритих брезентом.

На катері, який доставляв їх на судно, Петрович позичив стару куфайку й закутав нею Баклана.

— Видать, на роду написано тобі бути рибалкою,— усе жалів його боцман.— Й ім'я у тебе морське — Баклан... Ну, проходи, проходи,— примовляв, відімкнувши двері своєї каюти.— Будеш жити тут... Ганьба! — бурчав на когось Іван Петрович.— Як забавлятися — то будь ласка, а як доглянути тварину — дзуськи.

• Потроху оклигував пес. «Удачливый» тим часом знову ви-йшов у море. Повернувся на судно і матрос Галка, відгулявши вихідні. Але у каюту до Івана Петровича не заходив: соромно було перед собакою. Та й невідомо — чи пробачив би йому Баклан.

НЕБЕЗПЕЧНИЙ УЛОВ

Усе вже бачили рибалки, ведучи промисел. І кілометрові гори-айсберги, що неспіхом пливли у безвість, і пінгвінів, які подорожували на них, відірвані од звичних місць... Тривалий час супроводжував судно табун вусатих морських левів. Симпатичні й веселі, вони перекидалися у воді, терлися об корпус, прохали гостинця. Найбільше, звісно, любили рибу — виринали з води й ловили її на льоту, якщо котрийсь рибалка пригощав.

Час од часу з таємничих глибин океану на палубу, на сонячний світ, з'являлися дивні речі... Ось ребро нежданого морського велета. Воно, мов великий важкий лук, вищий за найвищого матроса. Пустити стрілу з такого лука можна було б,

якби іще хтось натягував тятиву, бо не втримати лук однією рукою. А ось сіті зачепили й підняли череп кита — розміром з невеличкий автобус.

Та одного разу рибалки змушені були відступити перед несподіваною знахідкою.

Ловилося погано: трал підняв на палубу трохи нототенії, трохи іншої риби, а серед неї — корали й водорості, скатихвосток, двометрова морська щука — барракуда, отруйна риба мурена і... бозна-що. Вивільнили все це із невода і лише тепер розгледіли, якого неприємного і навіть страшного звіра піймали. У стократ він був небезпечніший за барракуду і отруйну мурену — серед улову лежала обросла баговинням, замшіла торпеда.

Капітан траулера наказав усім перейти на протилежний кінець судна. А сам зустрівся з командним складом у кают-компанії.

Часу на роздуми обмаль було. Кожен із присутніх: і капітан, і старший його помічник — старпом, і перший помічник капітана, і головний механік знали, що зволікати не можна. Хтозна, що там у ній, у тій замшілій потворі, робиться зараз усередині, а раптом вибухне і не спитається? До найближчого порту, навіть чужого, кілька тисяч миль — спеціалістів-мінерів ой як довго чекати...

— А знаєте, товариші, — порушив напружену тишу старпом, — серед наших рибалок є люди, що повинні розумітися на цій справі. Один моторист і один механік. Обидва служили у Військово-Морському Флоті, тепер у нас.

— Без сумніву, торпеда не учбова, бойова, — сказав Остапенко — моторист, викликаний до капітана.

— Так... — ствердно хитнув головою Левашов — механік. — Старого зразка. Певно, часів війни. Розібрати її ми не зможемо...

У кают-компанії знову запала тиша.

— Як ішов трал? — переходя запитав капітан у тралмейстера, майстра лову. — За щось, може, зачепився, струснуло торпеду чи вдарило об палубу?

— Ні, усе йшло гаразд. Лежить тихо, як порося в болоті.

— Втопимо,— сказав головний механік.
— Але так, щоб її вже ніхто не витяг.
— І що скоріше — то краще,— додали інші.— Погода
псується. Хвиля розгойдує судно.
— А раптом?..
— Іншого виходу нема.
— Ми її послухаємо, чи не проснулась,— заявив Ле-
вашов.

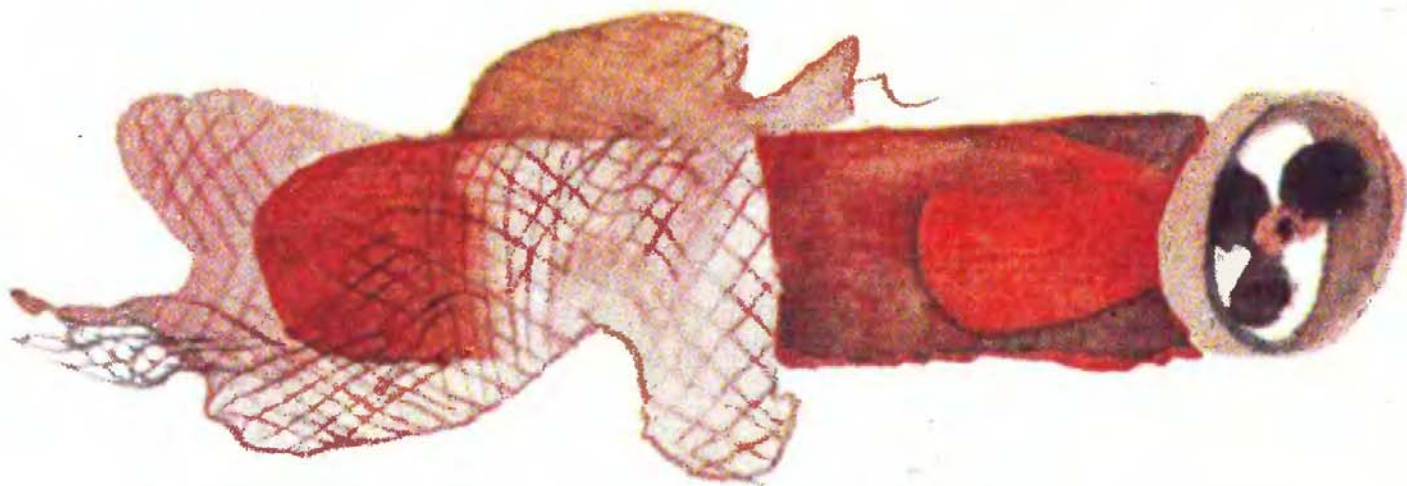
Капітан уважно подивився на нього:

— Хтось один із вас хай іде...
— Ні, удвох,— сказав Остапенко.— Застропимо, зв'яже-
мо, щоб викинути.

Понад годину обережно йшов траулер океаном, вибираючи місце, де можна було б втопити торпеду. І ось прилади за-
значили глибоку западину між двох підводних гір, звідки її
вже ніхто не зміг би дістати. Траулер зупинився. Остапенко
й Левашов прив'язали торпеду до підйомної стріли. Хвиля
намагалася зазирнути через борт, а над хвилею на міцному
капроновому мотузку завис несподіваний дарунок океану...

«Ух-х-х!» — за мить озвалося, сплеснуло за бортом, зави-
рувало, закипіло й щезло в глибині.

— Ух-х-х...— витерли піт з чола рибалки.— Ліпше не стрі-
чатися.

Мало хто знає, як важко чекати на морі листа від друга чи бодай коротенької вістки з дому.

Знають про це рибалки.

І місяць, і другий виглядають плавбазу, котра вийшла з рідного порту і має бути в районі, де ведеться промисел. Це не те що відкрити поштову скриньку й забрати з неї свіжу газету, журнал — усе, що принесе поштарка: Тому так і виглядають рибалки випадкового судна, яке доставить їм пошту. А воно, дивись, затримується. За тисячу миль звідси розігрався шторм. Судно сповільнило хід. Ледь пробивається крізь негоду. А коли дійшло до місця, то хвиля від того шторму докотилася вже й сюди, і передати пошту — не проста справа.

Так було й цього разу. Плавбаза зупинилася на безпечній відстані, за кількасот метрів від рибальського судна. Шлюпку на воду спускати не можна. Хвиля висотою з двоповерховий будинок перекине її. Через те пошту запакували в порожній молочний бідон і кинули в воду. Він на хвилинку пірнув під хвилю, його закрутило й викинуло на сусідній пінистий гре-

бінь. З рибальського судна долинув короткий басовитий гудок: мовляв, бачимо, підберемо, спасибі...

Останню пошту рибалки отримали місяць тому. Стояла гарна тиха погода. Моторним човном легко дісталися плавбази. Забрали листи, поміняли переглянуті кінофільми на нові й вирушили у зворотну дорогу. Легенький, мов стулка мідії, човен швидко долав відстань між базою і рибальським судном. Під човном — прозора спокійна вода. Порожнє палюче небо вгорі, одинокий голос чайки. Блакитна пустеля... І раптом — звідки не взялися дельфіни. По двоє мчали попереду й позаду човна. Вигинались лискучим тілом, вихоплювались в повітря і, описавши коротку дугу, вертались у воду. Час од часу котрийсь із них плив нарівні з човном, вистрибуючи, зазирає усередину розумним оком. Тоді рибалки пожвавлено махали руками, вітались с дельфіном. То була не прогулянка — лиш задоволення...

Як же тепер виловити пошту?

Здавалося б — завдання просте. В руках у матроса тоненька, зібрана в моток линва — лінь по-морському. На кінці ліня кішка — тризубий якірець. Рибалка стоїть біля борту, розмахнувся якірцем, кинув його у хвилі. Треба зачепити бідон, витягти на палубу, а ніяк не вдається. Хлопцеві досадно. Тому рухи його ще більш невпевнені. А вгорі, на капітанському містку, уже нервує штурман, другий помічник капітана:

— Ох і роззява! Скільки пального витратили, сюди-туди розвертаючись... Помалу назад! — гукає стерновому, тому що бідон знову проплив повз корму.

Сутеніє. Хвилі з прозоро-голубих стали сірими. І вже не видно алюмінієвого бідона серед хвиль. Занепокоївся штурман. Похнюпились рибалки. Чи не кожен подумав: може, й мені була вісточка з дому. Де її тепер шукати? Загубили.

Ніч пройшла у клопотах і в роботі. А вранці, як тільки встало сонце і хвиля трохи заспокоїлась, ті, що стояли на вахті, помітили далеченько від судна незвичне пожвавлення дельфінів, яке скидалося на гру. Вони крутились на одному місці, вистрибували й намагалися при цьому виштовхнути з води якийсь предмет.

— От пустуни...— буркнув вахтовий штурман і приклав до очей бінокля.

Те, що він побачив, і здивувало, й порадувало його. Серед хвиль у дельфінячому табуні крутився молочний бідон. Безсумнівно — той самий, що загубили звечора. Він то вставляв на воді стойма, то прокочувався по спині одного з дельфінів і — о диво! — невпинно наближався до корабля.

— Стоп машина! — наказав штурман, і гвинт у підводній частині корми ще раз крутнувся і став.

Рибалки висипали на палубу. Хвилини через десять дельфіни притисли бідон з поштою до борту. Залишалось тільки перегнутися й зачепити його кішкою.

— Ну й розумники!..— не стримав свого захоплення штурман.

— Скільки в море ходжу, перший раз бачу подібне,— здивувався майстер лову.

А дельфіни ще покрутилися біля судна і, немов за командою, усі одночасно, майнули геть. Видно, поспішали у своїх добрих справах.

К77 Кравчук П. Ф. Баклан: Оповідання.
Для дошкіль. в. / Худож. В. Т. Чапля.—
К., Веселка, 1982.— 20 с., іл.

Про морських рибалок, їхню працю, сповнену романтики
і пригод, про дивовижний світ океану йдеться в опові-
даннях українського радянського прозаїка

К $\frac{70801-184}{M206(04)-82}$ 46.82. 4803010200.

У2

Петр Федорович Кравчук

БАКЛАН

Рассказы

(На украинском языке)

Для дошкольного возраста

Художник Владимир Тимофеевич Чапля

Издательство «Веселка».

Киев-50, Мельникова, 63

Редактор Ю. М. Набока. Художний редактор В. А. Кавун
Технічний редактор Т. В. Осталецька. Коректор Т. М. Тютюнник

Информ. бланк № 2229

Здано на виробництво 18.06.82. Підписано до друку 12.08.82.
Формат 70×90^{1/16}. Папір офсетний № 1. Гарнітура літературна.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 1,76. Умовн. фарб.-відб. 7,04.
Обл.-вид. арк. 1,47. Тираж 125 000. Зам. 2-342. Ціна 10 к.

Видавництво «Веселка», Київ-50, Мельникова, 63
Київська поліграфічна фабрика, 252655, Київ-80. Фрунзе, 51а.